

*Hij kan zich nooit voegzaam gedragen. Voegzaam spreken.
Dat is niet welvoeglijk. Zich welvoeglijk gedragen.*

300. BETASTEN, BEVOELEN.

Betasten is van verschillende zijden al grijpende iets uitwendig aanroeren, teneinde zich door de tastzin met het uitwendige vertrouwd te maken.

Bevoelen heeft dezelfde betekenis, maar wijkt in zooverre af van *betasten*, dat het vooral betekent door voelen, d. i. door aanraking onderzoeken, met de handen de inwendige aard van iets nagaan.

Hij zocht in het duister en betastte vele stammen; weldra vond hij een bekende oneffenheid aan de zuidzijde van een boom. De blinde betastte het voorwerp om te weten wat hem gegeven was.

Ik bevoelde het met de voet, zonder dat ik kon ontdekken wat het was. De heelmeeester, die de lijder betastte en bevoelde.

301. BETEKENIS, ZIN.

Het door een woord of teken uitgedrukt begrip.

Betekenis duidt vooral op de verklaring van het gebruikte teken of op het begrip dat door een woord wordt te kennen gegeven, volgens zijn afleiding.

Zin duidt meer op het begrip, dat het gebruik in het woord legt.

Het historisch verband tussen de verschillende betekenissen van een zelfde woord. De hoofdzakelijk in ieder woordenboek is natuurlijk de uitlegging der woorden, de aanwijzing van hun betekenissen.

Ik begrijp de zin uwer woorden niet. Een woord in figuurlijke zin opvatten. In de letterlijke zin van het woord.

302. BETOOG, VERTOOG.

Uiteenzetting van de gronden, waarop een overtuiging berust.

Betoog is de uiteenzetting van de gronden, waarop een bewijs rust, ofwel de bewijsvoering, die moet dienen om iets voor anderen duidelijk te maken; hierbij blijft het enigszins onzeker of het bewijs inderdaad wordt geleverd.

Vertoog is een verhandeling, inzonderheid op maatschappelijk of zedelijk gebied; het onderstelt meer een opkomen voor rechten en dit kan zowel in een rede als schriftelijk geschieden.

Zijn betoog was scherpzinnig, maar niet afdoende.

Zij hebben bij de gemeenteraad een uitvoerig vertoog ingediend.

303. BETOGEN, BEWIJZEN.

Een zaak voor anderen tot klaarheid en zekerheid brengen.

Betogen is zijn zienswijze geleidelijk ontwikkelen, een bewijsvoering voor iets leveren, waarbij in het midden blijft of zij afdoende is.

Bewijzen is door feiten of redeneringen, die geen mogelijkheid laten tot tegenspraak, aantonen dat iets zó is als beweerd wordt en dat het ook niet anders kan zijn.

Hebt gij ooit iemand iets horen betogen en te gelijk bekennen, dat hij het niet goed wist? Ik heb reeds betoogd dat deze redevoering geen steek houdt.

Aan dit laatste twijfelt men misschien, en daarom moet ik het bewijzen. Hetgeen gij daar met zoveel fiducia zegt, zoudt ge dat ook afdoende kunnen bewijzen?

304. BETRAPPEN, VERRASSEN, VATTEN.

Iemand die iets kwaads gedaan heeft in zijn macht krijgen.

Betrappen is iemand verrassen terwijl hij iets doet dat ongeoorloofd is.

Verrassen duidt aan dat hij, die iets misdeed, niet meer kon ontkomen, dat hij onverhoeds werd overvallen.

Vatten wijst alleen op de daad van grijpen.

Omtrent deze tijd was hij door zijn heer op oneerlijkheid betrapt. Betrapt, daar hij in de late avond bezig was strikken voor hazen te zetten.

De inbreker werd verrast en onmiddellijk aangehouden.

Men heeft de dief gevat, op 't oogenblik dat hij trachtte met de buit te ontkomen.

305. BETUIGEN, BETONEN, BEWIJZEN.

Iemand iets doen blijken.

Betuiigen is iets doen blijken door woorden, iets uitdrukkelijk verklaren, te kennen geven.

Betonen geschiedt door woorden en daden.

Bewijzen heeft ongeveer dezelfde betekenis als *betonen*, maar drukt meer de gedachte uit van *overtuigend doen blijken*.

Men kan zijn vriendschap *betuigen* door woorden, *betonen* door een vriendelijke behandeling, *bewijzen* door zich moeite of offers te getroosten.

Hij zocht een gelegenheid om openlijk te betuigen dat hij mij niet begrepen had. Zij betuigde haar genoegen mijnheer Hildebrand te zien. Iemand zijn dank betuigen.

'k Zal u mijn dankbaarheid betonen. Hij zou de Godheid innig vereren, rechtvaardigheid tegenover de mensen betonen. Iemand belangstelling betonen.

Iedereen zag zich gedwongen hulde te bewijzen aan de zuiverheid van zijn bedoelingen. De laatste eer bewijzen aan een overledene.

306. BEURTELINGS, BIJ AFWISSELING.

Worden gebruikt om de openvolgving of het herhaaldelijk vervangen van een persoon of een zaak door een andere, aan te duiden.

Beurtelings wordt gebruikt, wanneer deze vervanging in geregelde volgorde plaats heeft.

Bij afwisseling wordt gezegd als er geen regelmatige volgorde is. *Hij werd beurtelings rood en bleek. Dag en nacht volgen elkander beurtelings op.*

Zij bezaten verscheidene sloten of hoven, waar zij zich bij afwisseling heen begaven. België, gelijk wij de Spaanse Nederlanden korthedshalve bij afwisseling noemen zullen.

307. BEUZELLEN, TALMEN, TREUZELLEN.

Zijn tijd slecht besteden of met zijn werk niet vorderen.

Beuzelen is zijn tijd of zijn woorden verspillen aan nietigheden. **Wie talmt** of treuzelt houdt zich wel bezig met degelijk werk, maar voortdert er niet mee. **Wie talmt**, stelt uit; **wie treuzelt**, maakt geen vordert.

Het menselijk werken, dat hij als beuzelen doet voorkomen. Onze afkeer van een beuzelende wereld.

Hij talmde lang eer hij met het werk begon.

Treuzel toch niet zo, het werk zal niet tijdig klaarkomen.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS